

“Per al franquisme el món era paranormal”

Sebastià Roig és expert en literatura de gènere i còmic i actualment treballa de bibliotecari MANEL LLADÓ.

Sebastià Roig va rebre una de les beques Agita de l'Ajuntament de Figueres per enfangar-se en la literatura més casposa del turisme de postguerra, i n'ha sortit Turista a babord! Franco, biquinis, toros i sangria (Úrsula Llibres), que revela l'animositat amb què la premsa del règim tractava els forasters que arribaven a la Costa Brava abans d'explotar-los com una font suculent de divises.

Què tenen en comú els articles periodístics que ha consultat per al seu llibre? El 1939, el primer governador civil de Girona ja diu que s'ha de rebutjar tot el que vingui de fora. Aquest decret és el big bang teòric, i tots els periodistes s'ho van agafar al peu de la lletra. Però hi ha un moment en què aquesta percepció canvia. A mitjan anys seixanta hi ha una mena d'aperturisme i s'adonen que han de tractar-los millor. La gran batalla del biquini la comencen a veure perduda, i algun alt càrrec s'atreveix a dir que l'hauríem acabat d'adoptant tard o d'hora. La bel·ligerància de l'Església també es va atenuar quan es van adonar que els estrangers

omplien les bazines a missa, cosa que per cert ja surt a Vent de gup, d'Aurora Bertrana. Tot i l'àmplia literatura existent sobre la Costa Brava, el llibre es basa només en material d'hemeroteca? Volia esbrinar quina imatge del turista es transmetia als lectors en viu i en directe. Escarnien fins i tot l'aspecte físic, a través del qual, és clar, denigraven la ideologia que portaven de fora. Quan hi havia els existencialistes francesos, els reporters advertien del seu caràcter nociu. Passava també amb els hippies. Avui, carregarien contra els rastaflautes o els cupaires. El llibre ofereix dues visions: la que dona el règim dels guiris i la que reflecteix les transformacions socials, econòmiques i culturals que porten els estrangers. Una d'aquestes imatges reflectides és la bàrbara transformació del paisatge. A principis dels anys 50, Joan Margarit i Serradell, el pare del poeta, proposava una ordenació d'arrel noucentista, habilitant espais harmònics que no destruïssin el paisatge. Però al cap de poc, Franco va aprovar la Ley del Suelo, que permetia barra lliure per construir a tort i a dret i que va ser l'inici d'una escalada immobiliària que no es va aturar als setanta, sinó que ha continuat fins a l'esclat de la bombolla. Molts pagesos es van vendre els camps perquè els urbanitzessin, de la mateixa manera que molts pescadors es dedicaran a passejar turistes amb barca. Aquest traspàs va comportar que molts pobles passessin a dependre dels serveis, cosa que també surt a Vent de gup. Realment això passava, perquè el mateix any que va sortir el llibre d'Aurora Bertrana, Esteve Fàbregas es queixava en un article que a Platja d'Aro i Lloret era a punt de desaparèixer la pesca d'arrossegament perquè els joves preferien viure dels guiris. El gran reclam turístic d'Espanya era que hi havia una dictadura? Ser un país subdesenvolupat era exòtic. De tota manera, la dictadura la van blanquejar els americans quan hi van establir les bases militars. Venien a buscar l'exotisme dels toros, el flamenc i la sangria. El turisme de borratxera neix llavors, quan es promocionen rutes guiades de boïte en boïte per agafar-hi grans trompes fins a la vomitada final. Tot això que ara definim de turisme cultural, els testimonis de l'època ni s'ho plantejaven. El règim estigmatitza l'estranger fins que comença a fer números. El 1949 van visitar Espanya 300.000 turistes. El 1953 ja eren tres milions. I el 1966 celebraven l'arribada del que feia 13 milions. Això era delirant, era de país bananero. L'aeroport de Barcelona esperaven rebre 10 milions de visitants només a Catalunya. És una brutalitat! Una de les coses que hauria de fer el país és deixar de dependre del model turístic. No dic que s'elimini, però sí que es pensi a llarg termini i es plantegi alguna indústria alternativa, potser al voltant de les noves tecnologies, perquè com s'ha vist amb la covid, si això et falla, et quedes en calces. El turisme eren

guanys fàcils, bastant immediats, i costava sortir de la roda. Frenava la innovació en altres sectors i creava molta dependència. A segons quins llocs, aquest sistema no ha canviat gens, excepte que s'ha allargat la temporada. El to moralitzant sobre el "turismo en prendas menores" potser ha acabat tornant. Ara mateix els nudistes tenen grans problemes perquè es respectin els seus espais. I a moltes platges costa de veure fins i tot un 'top-less'. Aquí el top-less comença als anys vuitanta, quan Franco ja és mort. I et continues trobant casos de persones detingudes perquè prenen el sol en boles a la platja, mentre que abans de la Guerra Civil aquesta era una pràctica bastant normalitzada dins el corrent higienista de l'època. Ara hi ha un cert retrocés, i crec que el problema ve de la Transició, d'una desmemòria que permet anomalies com ara que tinguem l'emèrit fugit, que és la versió ibèrica del Capità Amèrica, i no passi res. És producte de no haver actuat en el moment que tocava, amb una amnistia general que fa creure que som democràtics de la nit al dia. Molta gent continuen sostenint les velles estructures. El meu llibre en realitat només aplega les notes a peu de pàgina de la gran putada que va ser el franquisme: la por, la repressió, la censura. De fet, diu que voldria que el llibre servís perquè la gent deixi d'identificar els anys del boom turístic com una època feliç en una Espanya oberta i pròspera. No érem feliços, i la prosperitat només la van veure alguns. Continuaven empresonant gent, hi havia censura en tots els fronts informatius. Si escrivies segons quins llibres, no publicaves. El país ni tan sols tenia infraestructures preparades per rebre tota aquella gent. Es col·lapsaven els pocs serveis que hi havia, des de les carreteres als correus i el telèfon. L'aigua potable no arribava: s'havia de transportar amb camions cisterna. Hi havia una gran improvisació i tot es resolía a base de pedaços. En infraestructures hem millorat... Ara s'ha normalitzat. Els seixanta també van ser l'època de la cosa aquesta dels toros, que va portar a crear places de braus a cada poble. Gil i Bonancia assenyalava la paradoxa que Girona fos la província més torera d'Espanya, pel nombre de corrides que s'hi organitzaven en una setmana. A banda d'això, adaptaven una mica l'espectacle per als guiris: prescindien dels Miuras i feien sortir jònecs. Naturalment, el sector hooligan de la tauromàquia posava el crit al cel. Què l'ha sorprès més de la recerca? Que els periodistes estiguessin en contra dels càmpings perquè deien que hi venia un personal sense calés que perjudicava la indústria hotelera. Van haver de sortir els pobres emprenedors a fer pedagogia, explicant que els seus clients eren gent civilitzada, molt respectuosa amb la natura i que, a més, afavorien el comerç de proximitat. El més gros és que aquesta cantarella potser la van haver de repetir durant dues dècades. No tots els periodistes eren tan dogmàtics. Alguns dels que cita aporten un cert consol al to de l'època. Hi havia gent que tenia una certa sensibilitat, com Narcís Pijoan o Vicenç Burgas, que miraven de fer un periodisme més literari. Esteve Fàbregas també era interessant, en aquest sentit. La majoria, però, anaven a sac, perquè tenien el sistema policial, polític i jurídic a favor. Un cop que van detenir un pobre nudista, el redactor va escriure: "Y esta gente otra vez se lo pensará antes de bañarse desnudo, aunque sea en la banyera de su casa." Ni a la banyera, podies anar despullat? Era estrambòtic! Alguns mites del turisme dels seixanta han perviscut molt de temps, com la 'bailaora' i les castanyoles. El souvenir també ha evolucionat. Ara ja no hi ha tantes bailaoras, però als estrangers els agradaven molt. L'escriptor James Graham Ballard, que estiuejava a Santa Margarida de Roses i a Empuriabrava i va ambientar-hi algunes de les seves novel·les, tenia molta afició a comprar figuretes de toros. Truman Capote va enviar una espasa de torero a uns amics ianquis des de Palamós. Aquesta fascinació folklòrica era global, i tenia a veure amb l'atracció pel subdesenvolupament, com ara trobar un burro carregat de càntirs, o aquella història inexplicable dels barrets mexicans que inundaven les botigues dels seixanta. Les sueques de la Costa Brava tenen un mite propi? Fraga Iribarne va encarregar una enquesta a un capellà perquè esbrinés què hi havia de cert en la llegenda de les sueques, per saber si això era com Babilònia, i l'estudi va concloure que no, que s'havia exagerat, que la majoria d'aquestes senyores eren castíssimes i que més d'un s'havia endut un moc. Aquesta era la versió oficial, perquè hi ha un article d'Esteve Fàbregas que diu que sí, que les sueques s'abraonaven damunt el primer senyor moreno que veien. Què tenien, que les distingís de les altres turistes? Suposo que era pel prototip de dona rossa i d'ulls blaus, que les diferenciava del model humà autòcton. Pensa que la xicota del Capitán Trueno era la Sigrid, no pas una Michelle. La cosa nòrdica era exòtica. Potser eren holandeses o belgues, però si eren rosses, s'encasellaven en el patró suec. Una altra cosa curiosa és que els turistes van revalorar als mercats de vell. Compraven una màquina de fer embotits, o forcs d'alls per decorar la casa, o menjadores de fang per als pollets. Aquesta fal·lera pel tipicall spanish els feia incórrer en errors que els cronistes recullen amb burla: per exemple, una senyora que es va

comprar un cabàs sense saber què era i se'l va posar per barret. Hi havia anècdotes així de ximples. El llibre està a mig camí de l'estudi econòmic, social i antropològic... Això meu no és un estudi, sinó un treball d'anecdologia. Diria que és un reportatge bizzarre sobre el turisme. Has d'estar una mica malament del terrat per anar a buscar aquest tipus de literatura. Però la gràcia és que convivia les notícies oficials del règim amb coses molt psicotròniques, com ara una peça sobre la intel·ligència dels pops o una altra sobre l'aparició d'ovnis. Moltes d'aquestes merdes les vaig anar recopilant per a un possible còmic que no hem fet mai amb en Salvador Macip. Era un món molt estrany, el que arribava al lector. Imagina't una persona que només s'informés a través dels diaris: no s'havia de prendre cap droga per tenir una visió distorsionada de la realitat. El món era en aquestes pàgines un lloc perillós i paranormal. I el bikini n'era la pedra de toc. El mite del bikini segons com el planteja és masculista, però llavors va ser trencador i important, va contribuir a canviar mentalitats. El problema venia de lluny. Quan a França hi havia la Il·lustració, aquí teníem la Inquisició. Hi ha un fil directe que connecta amb el nacionalcatolicisme. Aquesta autarquia, que ve de la Constitució sacrosanta, redactada amb els militars al darrere, és la que enfronta encara avui Espanya amb els tribunals europeus. L'amnèsia té un efecte boomerang, i en algun moment s'haurà d'afrontar per conèixer els anys de plom. Entre línies al llibre també s'hi veu. Però aquest és un treball epidèrmic i folklòric, comparat amb la memòria de la gent que tancaven als camps de concentració, dels que depuraven, de les execucions arbitràries. Tot això va desaparèixer rere la cortina. Si no estàs atent, et poden colar que la comissaria de Via Laietana és un monument a la democràcia, i no una herència directa d'aquells discursos. Està bé resistir-s'hi.

Publicat a:

-El Punt Avui. Girona 14-12-2021, Pàgina 16

-El Punt Avui. Nacional 14-12-2021, Pàgina 16

Font del document:

<http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/2071552-per-al-franquisme-el-mon-era-paranormal.html>